

**בעיות העולות מטיפול המחלקה לחקירות שוטרים
בתלונות של קטינים על אלימות שוטרים והפרות חוק הנוער
בירושלים המזרחית**

מיכל פומרנץ ונסרין עליאן

מרץ 2012

האגודה לזכויות האזרח מטפלת בשנים האחרונות במספר תלונות למחלקה לחקירות שוטרים בגין אלימות שוטרים כנגד קטינים מירושלים המזרחית והפרות הוראות חוק הנוער (שפיטה), ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971 (להלן: חוק הנוער), וכן בהגשת עררים על סגירת תיקים אלו. אמנם אין מדובר במספר רב של תיקים, אך יש בהם בכדי להצביע על דפוסי פעולה מדאיגים של המחלקה לחקירות שוטרים בנוגע לחקירת תלונות אלו.

מדובר בתיקים בהם התלוננו קטינים על אלימות שוטרים כנגדם, ואשר עולים בהם גם חשדות להפרות חמורות של חוק הנוער: עיכוב ומעצר של קטינים באמצע הלילה, חלקם ילדים מתחת לגיל האחריות הפלילית; לקיחתם לתחנת המשטרה וחקירתם ללא ליווי הוריהם; כבילתם בעת הובלתם לתחנת המעצר ובתחנה, ועוד. חלק מהפרות אלו עולות כדי עבירות המצויות בסמכות הטיפול של המחלקה לחקירות שוטרים, כגון כליאת שווא של קטינים מתחת לגיל האחריות הפלילית או התעללות בקטין, ואילו חלק מהפרות חוק הנוער מהוות עבירות משמעות, אך בוצעו במסגרת אירוע בו נעשה גם שימוש באלימות. חרף זאת, וכפי העולה מהסקירה להלן, **במחלקה לחקירות שוטרים התעלמו לחלוטין מהפרות חוק הנוער ונמנעו מהעברת התלונה לגורם המטפל, וזאת בניגוד לחובתם על פי פקודת המטה הארצי וכללי המשפט המנהלי. בנוסף, חקירות התלונות על אלימות שוטרים התבצעו באופן חלקי ורשלני בלא נקיטה בכל אמצעי החקירה הסבירים.** ברי, כי יחס זה של מחלקה האמונה על חקירת עבירות שוטרים מעיד על זלזול ואדישות כלפי רמיסה כה גסה של הוראות החוק לעניין הפעלת סמכויות שוטרים כלפי קטינים, בניגוד לחובתם לבדוק ולטפל בהפרות אלו על מנת למנוע הישנותם.

האגודה לזכויות האזרח רואה בחומרה רבה את הימנעות המחלקה לחקירות שוטרים מלחקור כראוי תלונות על הפרות חוק הנוער העולות כדי עבירות הנמצאות בסמכותה, ואת הימנעותה מהעברת תלונות המעלות חשד לעבירות משמעות לגורם המטפל. האגודה לזכויות האזרח דורשת כי הטיפול בתלונות אלה יהיה רציני ומקיף, וכי ימוצה הדין עם שוטרים המפרים את הוראות חוק הנוער. כמו כן, האגודה לזכויות האזרח מצפה ממשרד המשפטים לפקח על פעילות המחלקה לחקירות שוטרים ולוודא כי תלונות על הפרות חוק הנוער זוכות לטיפול הראוי להן, על מנת לוודא שהמשטרה מכבדת ושומרת על ההגנות הנתונות לקטינים מכוח הוראות החוק.

להלן תובא סקירה של התלונות שבטיפול האגודה לזכויות האזרח, ולאחריה פירוט של הבעיות העולות מהן בנוגע לאופן טיפול המחלקה לחקירות שוטרים בתלונות אלו. יוער, כי טרם נסתיימו ההליכים לגבי חלק מתיקים אלו, וחלקם נמצאים לפני שלב הגשת ערר על סגירת תיק מחייש או בהמתנה להחלטה בערר. עם זאת, הסקירה של תיקים אלו נועדה להצביע על קיומן של סוגיות עקרוניות, ולא על מנת להתייחס לתלונות הפרטניות.

**סקירה של תיקי מח"ש ועררים על סגירת תיקי מח"ש שבטיפול האגודה לזכויות
האזרח בנוגע לתלונות קטינים על אלימות שוטרים:**

1. **תיק מח"ש 156/2010, הקטין א' (כאשר היה בן 12), תושב סילוואן:**

ביום 10.1.10 הגיעו שוטרים לביתו של הקטין א', העירו אותו משנתו בסביבות השעה 4 לפנות בוקר ולקחו אותו מביתו, לבדו, ללא ליווי הוריו, למשטרת מרחב ציון בחשד לזריקת אבנים. בזמן הנסיעה לתחנת המשטרה נכבל א' באזיקים בידיו על ידי השוטר שבהמשך גם הכה אותו והאזיקים הוסרו רק עם הגעתם לתחנת המשטרה. במהלך ההמתנה לחקירתו שארכה מספר שעות, הכה אותו השוטר באף וברגל וזרק לעברו טוסט חם שפגע בידו. בהמשך, אותו השוטר אמר לו להתכופף בזמן שהמתין לחקירה וכשסרב הוא דחף אותו לקיר וגרם לו לדימום באפו. לאחר שהוצא מחדר החקירה, נלקח א' על ידי אותו השוטר שהכה אותו לחדר אחר ושם נתן לו השוטר בעיטה. א' התלונן על כאבים ברגלו, באפו ובעיניו. א' נחקר בלא נוכחות הוריו או קרוב אחר מטעמו. א' פנה לטיפול רפואי באותו היום בו נחקר במשטרה ובתיק החקירה מצויים מסמכים רפואיים המעידים, כי פנה לרופא ביום האירוע והתלונן על אלימות כלפיו. המסמכים הרפואיים מעידים על כך שא' סבל משריטות בפניו, נפיחות בעיניו, כאבים בשריר ונפיחות בגפה תחתונה. בנוסף, מסמכים רפואיים מצביעים על כך שהילד סבל בתקופה לאחר המעצר מפוסט טראומה, סיוטים, הרטבות לילה וכד'.

הקטין הגיש בעצמו תלונה למח"ש ביום בו נעצר, אך התיק נסגר ביום 15.7.10 בעילת חוסר ראיות. ביום 28.11.10 הוגש ערר על סגירת התיק (**תיק ערר מס' 0256/11/14-1**) בטענות של אי מיצוי פעולות חקירה וחוסר התייחסות להפרות חוק הנוער מצד המשטרה. במקביל, ביום 8.5.11 נשלח מכתב למחלקה לתלונות ציבור על הפרות חוק הנוער מצד המשטרה, אך נמסר כי כל עוד התיק בטיפול מח"ש הם לא מטפלים בתלונה. ביום 13.2.12 התקבלה תשובת הפרקליטות כי הערר נדחה, בין היתר משום שהנילון הכחיש את הטענות שהועלו כנגדו. נמסר כי המסגרת המתאימה להעלאת הטענות בנוגע להתנהלות המשטרה בחקירה היא במחלקה לתלונות הציבור. בימים הקרובים תישלח תלונה נוספת למחלקה לתלונות הציבור.

2. **תיק מח"ש 922/2010, הקטין מ' (כאשר היה בן 14), תושב סילוואן:**

ביום 16.1.10 הגיעו שוטרים לביתו של הקטין מ', העירו אותו לפנות בוקר ולקחו אותו לתחנת המשטרה לבדו בלא ליווי הוריו בגין חשד לזריקת אבנים. מדו"ח הפעולה עולה כי באותו הלילה נעצרו והובלו לחקירות ילדים נוספים בירושלים המזרחית בשל חשדות דומים. לטענת הקטין, בזמן הנסיעה לתחנת המשטרה הוא נכבל באזיקים בידיו. האזיקים הוסרו כשהורידו אותו מהרכב בתחנת המשטרה. כמה שעות לאחר מעצרו נחקר הקטין על ידי החוקר משה לוי ולטענתו, במהלך החקירה בעט בו החוקר וסטר לו. לטענתו, החוקר

הכה אותו היות וסירב להודות באשמה המיוחסת לו והוא נאלץ להודות בשל המכות שספג והפחד שאחז בו. מ' נחקר בלא נוכחות הוריו או קרוב אחר מטעמו.

הקטין הגיש תלונה למח"ש ביום 15.2.2010, באמצעות ארגון "בצלם". לאחר שבוצעה פעולת חקירה אחת בלבד בתיק, הודיעה המחלקה לחקירות שוטרים ביום 21.6.2010, כי חקירת התלונה הסתיימה, וכי הוחלט לסגור את התיק מחוסר ראיות. הוגש ערר על סגירת התיק ביום 10.2.11 (תיק ערר מס' 0999/11/14-1), בטענות של אי מיצוי פעולות חקירה וחוסר התייחסות להפרות חוק הנוער מצד המשטרה. ביום 23.10.11 נשלחה תגובת הפרקליטות כי הערר נדחה, בטענה שהודאת הקטין בעבירות המיוחסות לו שומטות את טענותיו בתלונה, כי תיעוד החקירה אינה תומכת בטענותיו, וכי הקטין מסר גרסאות שונות בנוגע לאירוע.

3. תיק מח"ש 303/2010, מ' (כאשר היה בן 12), תושב סילוואן:

בסביבות השעה 4 לפנות בוקר ביום 10.1.2010 הגיעו שוטרים לביתו של הקטין מ', העירו אותו משנתו ולקחו אותו מביתו לבדו בלא ליווי הוריו לתחנת המשטרה בגין חשד לזריקת אבנים. באותו הלילה נלקחו מבתייהם לחקירות ילדים נוספים בירושלים המזרחית בשל חשדות דומים (לרבות הקטין א', אשר תלונתו מפורטת לעיל בתיק מח"ש 156/2010). הקטין נעצר ביום בו מלאו לו 12 שנים, בחשד לאירוע זריקת אבנים שהתרחש כמה ימים קודם לכן, כלומר – במועד בו טרם מלאו לקטין 12 שנים. מתיעוד החקירה של הקטין עולה, כי החוקר היה מודע באופן ברור לכך שהעבירה בה הקטין חשוד בוצעה בזמן שהקטין לא היה בעל אחריות פלילית. הקטין עוכב למעלה מ-4 שעות עד שהחלה חקירתו, אשר בוצעה בלא נוכחות הוריו. מתיק החקירה ברור כי הילד היה מצוי במצב נפשי קשה (השוטרים שנחקרו העידו על מצבו הקשה- בכה ללא הרף, היה מבוהל וכו').

בנוסף, לטענת הקטין, מהרגע שבו נלקח מביתו ועד לסיום חקירתו, מספר שוטרים שהיו מעורבים בעיכובו ובחקירתו, תקפו אותו שוב ושוב באלימות קשה, התעללו בו וגרמו לו לחבלות ולפגיעה נפשית חמורה. אביו של הקטין הגיע לתחנת המשטרה כעשרים דקות לאחר שבנו נלקח מהבית על ידי השוטרים, אולם השומרים בכניסה לתחנת המשטרה במגרש הרוסים מנעו את כניסתו וביקשו ממנו להציג מסמך המעיד על כך שבנו עוכב או נעצר. האב המתין מחוץ לתחנת המשטרה עד לשעה 6:30 מבלי שהותר לו להיכנס ולהיות נוכח בחקירת בנו. כתוצאה מאופן ביצוע המעצר והחקירה, סבל הקטין מנדודי שינה וסיוטים, והוא החל לסבול מהרטבת לילה. ביום 17.1.2010 פנה הקטין לרופא המשפחה שלו והתלונן על התופעות הללו והוא הופנה לבדיקה אצל נוירולוג.

ביום 22.2.2010, לאחר שמצבו הנפשי החמיר והוא המשיך לסבול מסיוטים ומשינויים התנהגותיים, נפגש מ' עם פסיכיאטרית, אשר קבעה כי הוא זקוק לטיפול פסיכולוגי דחוף לעיבוד הטראומה ממנה סובל בעקבות מעצרו והאלימות שהופנתה כלפיו מצד השוטרים.

הקטין פנה למח"ש ביום 18.1.2010 בתלונה נגד השוטרים אשר לטענתו תקפו אותו. לאחר שבוצעו מספר פעולות חקירה בתיק, ביום 10.6.2010 הודיעה המחלקה לחקירות שוטרים כי חקירת התלונה הסתיימה, וכי הוחלט לסגור את התיק מחוסר אשמה. ביום 6.2.10 הוגש ערר על סגירת התיק (תיק ערר מס' 1-14/11/1358) בטענות של אי מיצוי פעולות חקירה וחוסר התייחסות להפרות חוק הנוער מצד המשטרה. ביום 23.2.12 נשלחה תגובת הפרקליטות כי הערר נדחה, בין היתר משום שהנילונים הכחישו את הטענות שהועלו כנגדם. נמסר כי המסגרת המתאימה להעלאת הטענות בנוגע להתנהלות המשטרה בחקירה היא במחלקה לתלונות הציבור. בימים הקרובים תוגש תלונה למחלקה לתלונות הציבור.

4. **תיק מח"ש 1485/2011, מ' וא' (כאשר היו בני 11), תושבי סילוואן:**

ביום 28.2.2011 נעצר הקטין מ' יחד עם שלושה קטינים נוספים שטרם מלאו להם 12 שנים וקטין נוסף בן 16.5 שנים, בחשד ליידוי אבנים והפרות סדר. מעדותו של הקטין מ' במחלקה לחקירות שוטרים, עולה כי ביום 28.2.2011 בצהריים, בעת שישב עם חברו סמוך לבית החבר, שמע מספר ילדים צועקים: "מסתערבים, מסתערבים". הקטין ברח לחדר מדרגות של בית סמוך, שם קיווה להתחבא מהשוטרים. אולם, אחד השוטרים ראה את הקטין ורדף אחריו למקום המחבוא. על פי עדותו של הקטין, מיד לאחר שהגיע אליו השוטר, הכה אותו השוטר באגרופו בפניו, מתחת לעינו הימנית – יתכן שבאמצעות אגרופן – וכתוצאה מכך עינו של הקטין התנפחה. הקטין נפל על הרצפה, ובעודו שרוע על הרצפה, בעט השוטר בבטנו. לאחר מכן, גרר אותו השוטר במדרגות ואזק אותו באזיקונים מפלסטיק, כאשר ידיו של הקטין מאחורי גבו, תוך שהשוטר מעקם את ידיו. השוטר הוביל את הקטין לגרם מדרגות המוביל לשכונת ואדי חילוה, שם כיסה השוטר את פניו של הקטין והחל לקלל אותו. בשלב זה, נמסר הקטין לידי לובשי מדים, שהמשיכו להובילו תוך דחיפתו מאחורה.

הקטין חש סחרחורת והתקשה בהליכה ואף איבד את הכרתו פעמיים תוך כדי ההליכה. הקטין נלקח לתחנת המשטרה שלם, שם הקיא ארבע פעמים הקאות דמיות. ההקאות הדמיות התרחשו בנוכחות אביו של הקטין, בנוכחות שוטרים שהיו בתחנת המשטרה, ואף בנוכחות החוקר בחדר החקירות. כפי שעולה מעדותו של הקטין, במהלך כל זמן שהותו של הקטין בתחנה, לא ניתן לו כל טיפול רפואי והוא אף לא פונה לקבלת טיפול רפואי. אלימות זו הובילה לאשפוזו בבית החולים הדסה באבחנה של חבלות ושבר בסינוס המקסילרי (ארובת העין).

כמו כן, הקטין מ', ועמו יתר הקטינים, עברו סדרת השפלות והתעללויות שהחלה עם אופן ביצוע מעצרו ונמשכה בעת שהוחזקו בתחנת המשטרה ונחקרו בחדר החקירות. כך, במהלך ביצוע המעצר נאזקו מרבית הקטינים וככל הנראה, ראשיהם של לפחות חלק מהם כוסו והם הוחזקו בידי השוטרים בתנוחה משפילה ומכאיבה; הקטינים הוחזקו בתחנת המשטרה במשך שעות כשהם אזוקים בידיהם; ככל הנראה, הקטינים נחקרו על ידי חוקר משטרה רגיל ולא על ידי חוקר נוער; שניים מהקטינים נחקרו בשעות הלילה; הוריהם של הקטינים לא הורשו להיכנס לתחנת המשטרה אלא למשך החקירה בלבד.

הקטינים הגישו תלונה למח"ש ביום 6.3.2011 באמצעות עו"ד לאה צמל. ביום 21.7.2011, הודיעה המחלקה לחקירות שוטרים על החלטתה לסגור את תיק החקירה בעילה של חוסר ראיות. ערר על סגירת התיק הוגש ביום 25.1.12 (תיק ערר מס' 0215/12/14-1) בטענות של אי מיצוי פעולות חקירה וחוסר התייחסות להפרות חוק הנוער מצד המשטרה, וכן קיומם של ראיות מספקות להעמדה לדין. טרם נתקבלה החלטה בערר.

5. **תיק מח"ש 3190/2011, ל' (כאשר היה בן 7), תושב סילוואן:**

ביום 29.5.2011 הילד עוכב על ידי שוטרי מג"ב והושאר ברכב מג"ב שעתיים לפני שנלקח לתחקור בתחנה. ההורים חיפשו אחריו במשך שעתיים, עד שהאם מצאה אותו במקרה ברכב והתלוותה אליו לחקירה במגרש הרוסים. בתום החקירה, לאחר 4.5 שעות, שוחרר. הילד עוכב/נעצר בעת משחק, האב ניסה להתערב לטובתו, הוכה ורוסס בתרסיס פלפל. גם דודתו נפצעה, כנראה מכדור ספוג, ונזקקה לטיפול.

ביום 30.5.2011 המשפחה הגישה תלונות במח"ש על מעצר הקטין, על האלימות נגד האב והדודה ועל היחס המחפיר בו נתקל הדוד בתחנת מגרש הרוסים. ביום 23.11.11 הודיעה המחלקה לחקירות שוטרים על סגירת התיק מחוסר אשמה, ללא כל התייחסות להפרות חוק הנוער בנוגע לקטין. טרם הוגש ערר על סגירת התיק (זאת בשל התמשכות מגעים עם מח"ש בנוגע לצילום התיק).

6. **תיק מח"ש 3647/2011, א' (כאשר היה בן 14), תושב סילוואן (אותו קטין ממקרה 1):**

ביום 16.6.2011 נעצר הקטין א' בחנות המכולת של דודו ע"י ארבעה שוטרים בלבוש אזרחי בחשד ליידוי אבנים. לטענתו, בזמן המעצר אחד מהם היכה אותו באגרופו מעל עין ימין, ותפסו אותו בחוזקה והכניסו אותו לרכב. ברכב, אזקו אותו באזיקי פלסטיק מאחורה על אף שהתלונן שזה כואב לו ביד. ברכב ישב בין שני שוטרים שקיללו אותו כל הדרך והרביצו לו באגרופים. בתחנה הושיבו אותו על הברכיים עם ידיים למעלה על הקיר. הוא התלונן שכואבת לו היד מהמכות. בתגובה, אחד השוטרים תפס את ידו וסובב אותה והיכה אותה. הקטין ביקש ללכת לשירותים והקיא שם. הוא הוחזר לשבת שוב על הברכיים, ואחד השוטרים דרך עליו בחוזקה על רגל ימין. משם הוא הועבר לבימ"ש שם התלונן על כאבים אך העו"ד והשופט לא התייחסו לדבריו. אביו ניסה להגיע אליו ולראותו בתחנה, אך לא אפשרו לו לראות את הקטין אלא בבית המשפט (הקטין נלקח לבית המשפט להארכת מעצר לפני שנחקר). בהמשך, ידו של הקטין גובסה בחשד לשבר בכף היד, וישנו תיעוד רפואי בדבר סימני חבלה באזור הצוואר.

הקטין ואביו התלוננו על האלימות נגד הקטין בחקירתם ביום 17.6.11. ביום 19.12.2011 הודיעה המחלקה לחקירות שוטרים על סגירת תיק החקירה בעילה של חוסר ראיות (המכתב התקבל ביום 15.1.2012). בימים הקרובים יוגש ערר על סגירת התיק.

הבעיות העיקריות העולות מטיפול המחלקה לחקירות שוטרים בתלונות קטינים
על אלימות שוטרים והפרות הוראות חוק הנוער:

1. המחלקה לחקירות שוטרים אינה חוקרת טענות אודות הפרת חוק הנוער במקרים בהם התלונה אינה עוסקת בטענות אלו במישרין, אולם הפרת החוק נלמדת מנסיבות המקרה. תופעה זו עולה בכל התלונות המתוארים לעיל, אשר הוגשו למחלקה לחקירות שוטרים ועסקו באלימות שוטרים, אך התייחסו בעקיפין להפרות בוטות של הוראות חוק הנוער ופקודת המטה הארצי מס' 14.01.05, "עבודת המשטרה עם קטינים". בין הפרות אלו ניתן לציין את:

- עיכובם או מעצרו של קטין בן 7 (תיק 3190/2011), קטינים בני 12 או מטה (בתיקים 303/2010, 156/2010 ו-1485/2011) וקטינים בני 14 (בתיק 922/2010 ו-3647/2011);
- חקירת חלקם באישון לילה וללא נוכחות הוריהם (תיק 156/2010, 922/2010 ו-303/2010);
- כבילת חלקם באזיקים במהלך הנסיעה לתחנת המשטרה (בתיקים 156/2010, 1485/2011, 3647/2011 ו-922/2010).

תיקים אלו נסגרו מחוסר ראיות או אשמה ללא שבוצעו כל פעולות חקירה לבירור הפרות אלו. יודגש, כי גם כאשר התלונה אינה עוסקת במישרין בטענה אודות הפרת החוק או הנוהל, אך הפרה כזו נלמדת מהנסיבות – על המחלקה לחקירות שוטרים לחקור הפרות אלו. לשיטת האגודה לזכויות האזרח, חובה זו קמה בכל אחד מהתיקים לעיל, אך על אחת כמה וכמה בתיקים בהם עלו חשדות לעבירות הנמצאות בסמכות הטיפול של המחלקה לחקירות שוטרים. כך, למשל:

- בתיקים המעלים חשד לכליאת שווא של קטינים מתחת לגיל האחריות הפלילית (תיק 3190/2011, בו עוכב/נעצר קטין בן 7 והושאר ברכב מגיב שעתיים לפני שנלקח לתחקור בתחנה; תיק 303/2011, בו הקטין מ' עוכב ונחקר – באישון לילה - בדיוק למחרת היום בו מלאו לו 12 שנים, בחשד למעורבותו באירוע שהתרחש כמה ימים קודם לכן, במועד בו היה חסר אחריות פלילית; תיק 1485/2011, בו נעצרו קטינים מתחת לגיל 12)
- בתיק בו מכלול נסיבות מעצרו, החזקתם בתחנת המשטרה וחקירתם של קטינים לוקה באי חוקיות שעולה עד כדי חשד לעבירת התעללות בקטין (תיק 1485/2011).

רמיסה ברגל גסה של הוראות החוק לעניין הפעלת סמכויות שוטרים כלפי קטינים, צריכה הייתה להיבחן באופן מקיף ורציני.

2. המחלקה לחקירות שוטרים אינה מפנה את הטיפול בתלונות על הפרות חוק הנוער לידי הגורם המוסמך בטענות שהמחלקה לחקירות שוטרים אינה מוסמכת לחקור.

בכל התיקים המתוארים לעיל, התעלמה המחלקה לחקירות שוטרים לחלוטין מהפרות החובות החלות על המשטרה לעניין מעצר וחקירת חשודים קטינים על פי חוק הנוער ופקודת

המטה הארצי מס' 14.01.05, "עבודת המשטרה עם קטינים", ונמנעה מהעברת התלונה לגורם המטפל בניגוד לחובותיה המצוינות לעיל.

על המחלקה לחקירות שוטרים מוטלת החובה להפנות מיוזמתה תלונות רלוונטיות לטיפול המחלקה לתלונות הציבור במשטרה, לצורך טיפול בהיבטים המשמעותיים העולים מהתלונות, וזאת גם אם היבטים אלו לא הוּו כשלעצמם את העילה לתלונה. חובה זו קבועה בפקודת המטה הארצי מס' 06.03.03 לעניין חקירת אנשי משטרה על ידי המשטרה ועל ידי המחלקה לחקירות שוטרים, וכן תואמת את כללי המשפט המנהלי, הקובעים כי במקרה בו מגיעה בטעות פנייה לרשות שאינה מוסמכת לטפל בפנייה, עליה להעביר מיוזמתה את הפנייה לגורם המוסמך (סעיף 2ב לחוק לתיקון סדרי המנהל (החלטות והנמקות), תשי"ט-1958). אין לדרוש מהמתלוננים להיות בקיאים בחלוקת הסמכויות הפנימיות בתוך מחלקות משטרת ישראל.

ויוער, שבמקרים בהם במקביל לתלונה למחלקה לחקירות שוטרים על אלימות שוטרים ניסתה האגודה לזכויות האזרח להפנות לטיפול המחלקה לתלונות הציבור היבטים משמעותיים של הפרות חוק הנוער, נענתה האגודה כי המחלקה לתלונות הציבור לא תטפל בתלונה כל עוד היא נמצאת בטיפול מח"ש (ראו למשל תיק מח"ש 156/2010 לעיל).

3. המחלקה לחקירות שוטרים סוגרת את תיק החקירה ללא מיצוי מלוא אמצעי החקירה שראוי היה לנקוט בהם.

בתיקים המתוארים לעיל, חקירות המחלקה לחקירות שוטרים התבצעו באופן חלקי ורשלני ובלא מאמץ מספק להגיע לחקר האמת. התיקים נסגרו מחוסר ראיות או אשמה, לאחר שבוצעו בתיק פעולות חקירה מעטות, אם בכלל.¹

א. בכל התיקים, המחלקה לחקירות שוטרים אימצה את גרסאות החשודים באופן כמעט אוטומטי, ללא שנעשה ניסיון מספק לבחון את אמיתותן:

א. תיק 303/2010 – משקל רב ניתן לטענות הגורפות של כל השוטרים שתוחקרו במח"ש כי לא היה כל שימוש באלימות כלפי מ', וזאת מבלי שנעשה מאמץ רציני מספיק לאתגר את גרסאותיהם ולבחון את אמיתותן. יתרה מכך, חוקר המחלקה לחקירות שוטרים ויתר, לבקשת השוטר החשוד, על צילום החשוד לצורך עריכת מסדר תמונות למתלונן.

ב. תיק 922/2010 – השוטר החשוד נשאל שלוש שאלות בלבד; חוקרי המחלקה לחקירות שוטרים כלל לא ביקשו למסור לידיהם את תיעוד החקירה שצולמה בווידיאו, תיעוד שהיה מבסס או מפריך בקלות את טענות המתלונן; בתיק בוצעה פעולת חקירה אחת בלבד מלבד גביית עדות המתלונן.

ג. תיק 156/2010 – חקירתו של החשוד המרכזי היתה חלקית ביותר, וטענתו כי לא קיים תיעוד מצולם של החקירה בשל בעיות טכניות כלל לא נבדקה על ידי המחלקה

¹ בתיק 3190/2011 טרם הותר לנו לצלם את מלוא חומר החקירה, כך שסעיף זה לא כולל התייחסות לתיק זה.

לחקירות שוטרים. בחקירת השוטר הוצגו בפניו טענות המתלונן, אך הוא הכחיש את כל הטענות ובזה הסתיימה החקירה.

ד. תיק 1485/2011 - החשוד בתקיפתו של הקטין מ' לא עומת בחקירתו עם הסתירות שנתגלו בין דו"ח הפעולה שכתב לבין הגרסה שמסר בחקירתו, ולא נשאל אודות דבריו התמוהים "אנחנו בהאבקות חוטפים ומחטיפים" (בהתייחסו למעצר של קטין בן 11).

ה. תיק 3647/2011 – ארבעת השוטרים החשודים נשאלו בחקירתם האם הכו את הקטין באגרופים, וכיצד הם מסבירים את השבר בידו של הקטין, אך הם רק הכחישו את כל הטענות ובזה הסתיימה החקירה.

ב. המחלקה לחקירות שוטרים כלל לא זימנה לחקירה עדים אשר עשויים היו לשפוך אור על נסיבות המקרה:

ו. בתיק 303/2010 - דודו של המתלונן לא זומן לחקירה, על אף שהוא התרשם ממצבו של המתלונן לאחר החקירה.

ז. בתיק 922/2010 - לא זומנו להעיד עדים נוספים אשר פגשו את המתלונן בסמוך לאחר חקירתו והיו יכולים לבסס את טענותיו.

ח. בתיק 156/2010 - שוטרים שהיו עדי ראיה לאירוע כלל לא נחקרו, וקטין שהיה עד לאירוע והתלונן אף הוא במחלקה לחקירות שוטרים על אלימות שוטרים (תיק 303/2010) לא נחקר בעניין זה ולא נעשה כל ניסיון לאמת את גרסתו של המתלונן.

ט. בתיק 1485/2011 - לא נעשה ניסיון לאתר ולחקור עדי ראיה נוספים שנכחו במקום בעת מעצר הקטינים ואף צילמו את המעצרים במצלמותיהם; עדותה של עדת ראיה נוספת, שהייתה עדה לחלק מאירוע המעצר וכן לאירועים בתחנת המשטרה, לא נגבתה על ידי המחלקה לחקירות שוטרים, על אף שנעשה ניסיון לתאם עמה את גביית העדות; עדויותיהם של יתר הקטינים שנעצרו יחד עם הקטין מ' כלל לא נגבו, ולא נעשה כל ניסיון לזמן מי מהם למסירת עדות במחלקה לחקירות שוטרים; עדויותיהם של השוטרים המעורבים במעצרים, החזקתם בתחנת המשטרה וחקירתם של חמשת הקטינים כלל לא נגבו.

י. בתיק 3647/2011 – החוקר סירב לגבות עדות מאחיו של הקטין א', אשר היה עד למעצרו, וכן לא נגבתה עדות מעדים אחרים שהיו נוכחים ליד הקטין א' בעת המעצר.

ג. בחלק מהתיקים החשודים זומנו לחקירה באיחור ניכר, כאשר שיהוי זה פוגם ביכולת לנהל חקירה תקינה:

א. תיק 303/2010 – חלק מהחשודים זומנו לחקירה רק לאחר כארבעה חודשים ממועד הגשת התלונה.

ב. תיק 156/2010 – החשוד המרכזי זומן לחקירה במחלקה לחקירות שוטרים ארבעה חודשים לאחר מועד הגשת התלונה.

ג. תיק 3647/2011 – שני שוטרים חשודים זומנו לחקירה במחלקה לחקירות שוטרים ארבעה וחצי חודשים לאחר מועד הגשת התלונה, ושני שוטרים חשודים אחרים זומנו לחקירה במחלקה לחקירות שוטרים חמישה חודשים לאחר מועד הגשת התלונה.

כתוצאה מכל אלו, וכן בשל "קשר שתיקה" הקיים במקרי הפעלת אלימות כנגד אזרחים על ידי שוטרים, המחלקה לחקירות שוטרים ממהרת לאמץ את גרסאותיהם של השוטרים המתוחקרים מבלי שנעשים מאמצים מספקים לאתגר גרסאות אלו ולבחון את אמיתותן. זאת, אף במקרים בהם מספר קטינים התלוננו על אלימות והפרות של חוק הנוער מצד אותם שוטרים (כמו בתיק 1485/2011 ובתיקים 156/2010 ו-303/2010), ובמקרים בהם טענות הקטינים גובו במסמכים רפואיים (תיק 303/2010, תיק 156/2010, תיק 1485/2011 ותיק 3647/2011).

הצורך בחקירה אינטנסיבית, אשר אינה מקבלת באופן אוטומטי את גרסאות השוטרים, מתחדד נוכח הדברים הברורים שנאמרו על ידי ראש מח"ש לשעבר, הרצל שבירו, בעניין קשר השתיקה שקיים במשטרה במקרים של הפעלת אלימות כלפי אזרחים:

"אין סיכוי ששוטרים שנכחו באירוע האלים, גם אם לא השתתפו בו בפועל, יאמרו את האמת... אני יכול למנות על כף יד אחת את המקרים שבהם שוטר סיפר על עבירה פלילית של חבר שלו בעבירה של שימוש בכוח. אתה יודע מה, גם לא על כף יד אחת. זה קשר השתיקה. זה לא שהשוטרים קשרו את הקשר לפני האירוע, אבל עובדתית הם שותקים והם לא יספרו את האמת על אירוע של שימוש בכוח כלפי אזרח."

גידי וייץ, "מנהל מח"ש היוצא הרצל שבירו: יש תשתית ראייתית לתלונה שהגישה אינס", **הארץ**, 23.12.2010.